

Yûsuf İzzeddin hakkında daha hayatta iken on beş civarında eser kaleme alınmış olup bunlar arasında şu çalışmalar anılabılır: Hıdr Abbas es-Sâlihî, *Şâ‘iriyetü Yûsuf ‘İzziddîn* (Bağdat 1963); Abdullâh Dervîş, *el-Maẓmûn ve l-İfâr fi şî‘ri Yûsuf ‘İzziddîn* (Bağdat 1967); Sâhib Kumer, *er-Rû‘yetü ‘ş-şî‘riyye ‘inde Yûsuf ‘İzziddîn* (Bağdat 1971); Abdürrezzâk Şâkir el-Bedrî, *Şaḥşiyetü Yûsuf ‘İzziddîn el-edebîyye* (Kahire 1982, 1987); Andrzej Drewnowski, *Jûsuf ‘Izz ad-Dîn jako krytyk i poeta* (yüksek lisans tezi, 1984, Varşova Üniversitesi Orientalizm Enstitüsü; Arapça olarak neşri: *Yûsuf ‘İzzüddîn: Şâ‘iren ve nâkiden*, Kahire 1989); Dürriye Necm, *La spontanéité dans les poèmes de Youssef Ezz el-Din* (Kahire 1990; Ar. trc. İbrahim Avaz, *Tilkâ‘iyye: Dirâse bi’l-Ferensiyye li-eş‘ari Yûsuf ‘İzziddîn*, Tâif 1994); Vedî‘ el-Ubeydî, *Yûsuf ‘İzzüddîn: Şî‘ru-hû ve tecdîdühû* (Tâif 1993); Hammâd es-Sâlimî, *Eş‘ârü’l-muḥibbîn ilâ Yûsuf ‘İzziddîn* (Tâif 1414/1993; Yûsuf İzzeddin’in şair ve edip kişiliği hakkında kırk kadar şairin yazdığı şiirlerden oluşan bir derlemedir); Adnan el-Mühennâ, *el-Verḳâ‘ dâmeti’l-müfekkîrîn ve l-üdebâ‘ fî leyleti tekrîmi’l-Bürûfesûr Yûsuf ‘İzziddîn* (Tâif 1996); Abdurrahman Emîn el-Mergilânî, *Ṭuḳûsü’l-ḥadâşe: Kıra‘e naḳdiyye li-nuḳḳâdi ‘Ḳalb ‘alâ seferîn* (Kahire 1996); Adnân b. Sâlih eş-Şehrî, *Yûsuf ‘İzzüddîn: Şeyḥu’l-müceddîdîn* (Kahire 1997); Mevlûd Ahmed Sâlih, *el-Uḳşûşe fî şî‘ri Yûsuf ‘İzziddîn* (Tâif 2000).

BİBLİYOGRAFYA :

Sa’dûn er-Reyyis, *el-Üdebâ‘ü’l-İrâkıyyüne’l-mu‘âşırûn ve intâcühüm*, Bağdat 1965, s. 101; Enver el-Cündî, *Müfekkîrîn ve üdebâ‘ min hilâli âşârihim*, Beyrut 1967, s. 289-293; K. Avvâd, *Mu‘cemü’l-mü‘ellifîne’l-İrâkıyyîn*, Bağdat 1969, III, 480-482; Yûnus İbrâhim es-Sâmerri, *Târîhu şu‘arâ’i Sâmerri*, Bağdat 1389/1970, s. 226-235; Ahmed Kabbîş, *Târîhu ş-şî‘ri’l-‘Arabîyyi’l-ḥadîş*, Beyrut 1391/1971, s. 704-705; S. Moreh, *Modern Arabic Poetry: 1800-1970*, Leiden 1976, s. 275; a.m.f., “Izz al-Din, Yûsuf (1922)”, *Encyclopedia of Arabic Literature* (ed. J. S. Meisami – P. Starkey), London 1998, I, 402; Bedevî Tabâne, *Keveke min şu‘arâ’i’l-‘aşr*, Kahire 1995, s. 232-254; A’lâmü’l-edebî’l-‘Arabîyyi’l-mu‘âşır (haz. R. B. Campbell), Beyrut 1996, II, 930-934; Sabâh Nûri el-Merzûk, *Mu‘cemü’l-mü‘ellifîn ve l-küttâbi’l-İrâkıyyîn: 1970-2000*, Bağdat 2002, VIII, 426-429; Emîl Bedî‘ Ya’kûb, *Mu‘cemü’ş-şu‘arâ‘ münzû bed’i ‘aşri’n-neḥḍa*, Beyrut 1425/2004, III, 1408-1409; Salih J. Altoma, *Iraq’s Modern Arabic Literature: A Guide to English Translations Since 1950*, Lanham 2010, s. 14; K. M. Jones, *The Poetics of Revolution: Cultures, Practices and Politics of Anti-Colonialism*

in Iraq, 1932-1960 (doktora tezi, 2013), University of Michigan, s. 20, 35, 160; “el-Edîb Yûsuf ‘İzzüddîn ilâ raḥmetillâh”, <http://www.alriyadh.com/824947> (20.10.2015); Âmir Hişâm es-Saffâr, “el-Müfekkîrî’l-İrâkı Yûsuf ‘İzzüddîn fî zimmeti’l-ḥulûd”, <http://www.almosul.com/people/iraq/izzildin-yousif.html> (20.10.2015); Vedî‘ el-Ubeydî, “Yûsuf ‘İzzüddîn fî’l-mir‘ât”, <http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=170740> (20.10.2015); “Ḍayfû’l-cem‘iyye: ed-Duktür Yûsuf ‘İzzüddîn”, <http://www.wata.cc/site/Guest/10.html> (20.10.2015); “ed-Duktür Yûsuf ‘İzzüddîn 1339h/1922m”, <http://www.iraqacademy.iq/PageViewer.aspx?id=39#> (20.10.2015).

 AHMET ÖZEL

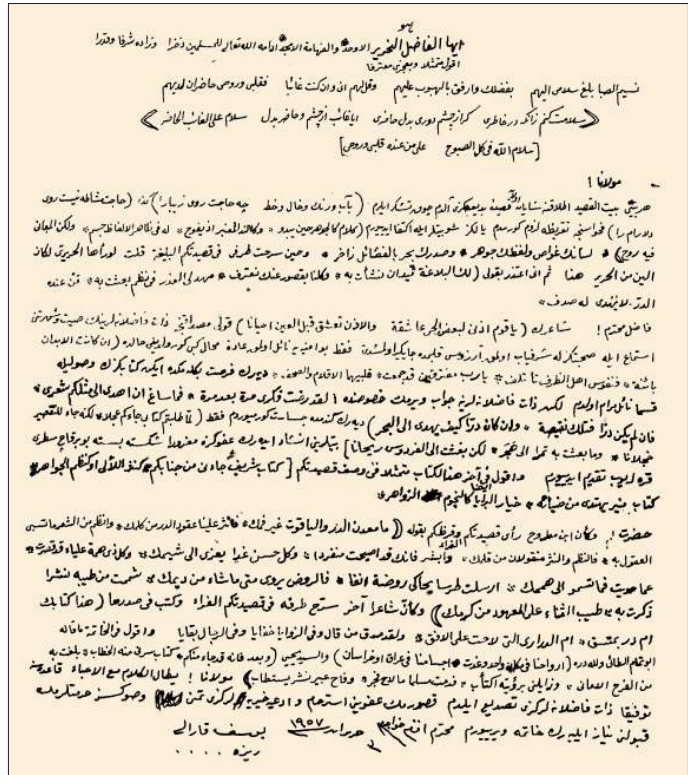
YUSUF KARALİ
(1886-1969)

**Dersîam,
Rize müftüsü.**

Rize Güneysu’nun Pilihoz köyünde (yeni adı Yeşilköy) doğdu. Babası Karaalizâde Molla Bilâl Efendi, annesi Râbia Hanım’dır. Küçük yaşta hâfızlığını tamamladı. Kendi ifadesine göre 1902-1909 yıllarında Pilihoz Medresesi’nde Ağnımoçlu Mustafa ile Setozlu Muhammed efendilerden sarf-nahiv ve İslâmî ilimler tahsil etti, Muhammed Efendi’nin oğlu Tâhir Efendi’den (Güven) tâlim ve kıraat okudu. Nisbeten yetişmiş bir talebe olarak 1909’da İstanbul’a gitti, Fâtiḥ Medresesi’nde tahsiline devam edip öğrenimini tamamladı. Son görevi

Üsküdar müftülüğü olan Rizeli Muharrem Efendi’den icâzet aldı. Ayrıca Ömer Efendi’den Arap ve Fars edebiyatı okudu. Farsça öğreniminde ders arkadaşı Ömer Nasuhi’den (Bilmen) faydalandı. Nitekim 1924’te Rize İmam-Hatip Mektebi’ne muallim olarak tayini için kendisinin doludurduğu sicil belgesinde, “Lisân-ı Arabî’yi kâffe-i belâgatla beraber tekellüm ve kitâbet eder olduğum gibi hususi tahsil eylediğim lisân-ı Fârisî’de dahi aynı derecede tekellüm ve kitâbet ederim” ifadesi yer almaktadır. Medrese tahsilinden sonra müderris olabilmek için girdiği ruûs imtihanını üstün başarı ile kazandı. Bu yıllarda hocaları, talebe ve arkadaşları arasında metinlere vukufu dolayısıyla “İbareci Hoca”, ilmîni belli etmediği için de “Gizli Hoca” diye anılmıştır.

1911 yılının sonbaharında 400 kuruş maaşla Fâtiḥ Medresesi’nde ders okutmaya başladı, ancak bu görevi uzun sürmedi ve Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı’na girince terfi ettirilmiş olarak Erzincan İhtiyat Zâbit Mektebi’ne sevk edildi (1915). Ertesi yıl tebdilîhava için geldiği Rize’de askerî silâh atölyesine alındı ve top yapımında çalıştı. Medreselerin 1924’te kapatılmasının ardından bütün müderris ve dersiâmlar kaydıhayat şartıyla maaşa bağlanarak emekliye sevk edildi, daha sonra dersiâmlardan ayrıca görev alanlara iki maaş verildi. Buna göre Yusuf Hoca 800

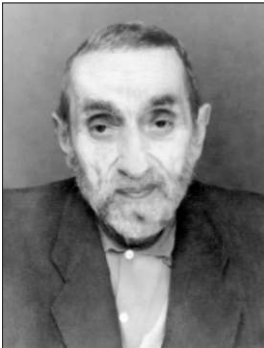

Yusuf Karalî'nin bir mektubu

kuruş maaşla emekli edilmiş oldu. Diyanet İşleri Reisliği'nin İstanbul Müftülüğü'ne yazdığı 20 Nisan 1936 tarihli bir yazıdan Yusuf Hoca'nın emekliliğe sevk edildiği sırada Beyazıt Camii dersîamları arasında yer aldığı anlaşılmaktadır. Emekliye ayrılınca Rize'ye gitti ve köyünde aile mesleği olan demircilikle uğraştı. 1920 ve 1930'lu yıllardaki sıkı takiplerden kurtulmak için demirciliği bir vasıta olarak kullandığı belirtilmektedir. Buna rağmen doğrudan veya dolaylı biçimde birçok soruşturma ve kovuşturmayla uğradı.

Tevhîd-i Tedrîsat Kanunu gereği açılan Rize İmam-Hatip Mektebi'nde 15 lira ek maaşla bir yıl Arapça hocalığı yaptı. Bu okulların da kapanması üzerine köyüne döndü, köy camisinde vâizlik ve hatiplik yaptı. Ardından Rize'ye gidip demircilik mesleğini sürdürdü. Demokrat Parti milletvekillerinden İzzet Akçal, Rize İmam-Hatip Mektebi'nde talebesi olmuştur. Rize'lilerin isteğiyle 16 Şubat 1951 tarihinde Rize müftülüğüne tayin edildi. Bu görevi sırasında cuma günleri ve ramazanlarda vaaz verdi, bazı talebelere medrese dersleriyle Arap ve Fars edebiyatı okuttu. 1967'de hacca gitti. Görevde iken 3 Şubat 1969'da vefat eden Yusuf Hoca'nın cenazesi köyüne götürülerek evinin yakınındaki aile mezarlığında defnedildi. Yakın zamanlarda yaptırılan sarıklı ve ta'lik hatlı mezar taşı bir sanat eseridir.

Yusuf Karali bölgedeki din âlimlerinin, talebelerin ve halkın çeşitli meseleler için başvurduğu, fetva sorduğu, danıştığı itibarlı bir kişiydi. Az konuşur, kaliteli espri yapmayı severdi. Vaazları ve özel derslerinin takipçileri vardı. 1954-1957 yıllarının kış aylarında fıkıh, tefsir, hadis, akaid-kelemler ve 1963-1966 yıllarında da Harîrî'nin *Maqâmât*'ına dair düzenli dersler okutmuştu. Yayımlanmış eserleri bulunmayan Yusuf Hoca'nın bir kısmı günümüze intikal etmiş tercüme ve telif çalışmaları vardır. İbnü'l-Fârız'ın divanı ile "el-Kaşîdetü'l-ĥamriyye"sini ve Süyûtî'nin

Yusuf
Karali

Hz. Peygamber'in ebeveyni hakkındaki manzum risâlesini tercüme etmiş, Mehmed Zihni Efendi'nin *Meşâhîrü'n-nisâ* adlı kitabına zeyil yazmış, Mustafa Hulûsi Karadeniz'in Farsça'dan çevirdiği Esterâbâdî'ye ait *Bezm ü Rezm*'in Arap edebiyatıyla ilgili kısımlarını Türkçe'ye çevirmiş, Ebül'ulâ Mardin'in talebi üzerine onun *Huzur Dersleri* adlı eseri için yedi Rizeli müderrisin biyografisini kaleme almıştır. Bunların dışında fotokopi usulüyle kitap şeklinde çoğaltılmış vaaz notları ve *Risâle-i Nur*'larla ilgili mahkemenin isteğiyle hazırlanmış bir raporu bulunmaktadır. Kütüphanesi yakın yıllarda kendi adını taşıyan Diyanet İşleri Başkanlığı Rize Eğitim Merkezi'ne bağışlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Diyanet İşleri Başkanlığı, Sicil Dosyası; *Risâle-i Nur, Bediüzzaman ve Talebeleri Hakkında Türk Hâkiminin Verdiği Kararlar: Ehl-i Vukuf Raporları ve İki Müdafaa* (der. Bekir Berk), Ankara 1962, s. 326; İsmail Kara, *Kutuz Hoca'nın Hatıraları: Cumhuriyet Devrinde Bir Köy Hocası*, İstanbul 2001, s. 64-76; a.mlf., *Rize Müftülerinden Yusuf Karali Hoca*, İstanbul 2012; Ailedeki evrak ve müsveddeler.

İSMAİL KARA

YUSUF ZÂHİR EFENDİ

(1883-1956)

Sa'dî şeyhi, kütüphaneci.

İstanbul Sütlüce'deki Hasîrîzâde Dergâhı'nda doğdu. Babası II. Abdülhamid dönemi Meclis-i Meşâyih reisi Şeyh Elif Efendi, annesi Fatma Talat Hanım'dır. Yusuf Zâhir öğrenim hayatına babasının yanında başladı. Sütlüce İlkmektebi ve Eyüp Askerî Rüşdiyesi'ni bitirdikten sonra öğrenimine babasının nezaretinde devam etti. Eylül 1907'de dergâhın âyin günü olan çarşamba günü kardeşi Sâdî Efendi ve iki arkadaşı ile birlikte ilmi icâzet aldı. Beyazıt Camii'nde *Şaĥîĥ-i Buĥârî* okutan eski Tunus kadısı Şeyh Ebü'l-Fidâ İsmâil ez-Zebîhî es-Safâiyî'nin derslerine girdi ve buradan Haziran 1911'de icâzet aldı. Ayrıca Eyüp Sultan Camii hatibi ve Kirpâs Tekkesi şeyhi Hâfız Mehmed Celâleddin Efendi ile Şam ulemâsından Şeyh Abdurrahman el-Hatîb'den hadis okudu.

Genç yaşta dedesi Ahmed Muhtar Efendi'ye intisap eden Yusuf Zâhir Efendi onun vefatı üzerine 1902'de babasından ve aynı yılın haziran ayında Sa'diyye tarihatının Abdüsselâmiyye kolundan hilâfet aldı, kendisine bu kola mensup olanların giydiği beyaz sikke giydirildi. Hüseyin Vassâf, Zâhir Efendi'nin Şeyh Abdüsselâm eş-Şeybânî'ye nisbetinin Sa'diyye Âsitâne-

si şeyhleri arasında adı geçen Şeyh Mustafa Efendi vasıtasıyla olduğunu bizzat kendisine yazılı olarak bildirdiğini kaydeder (*Sefîne-i Evliya*, I, 462). Ayrıca bazı kaynaklarda *Şaĥîĥ-i Buĥârî* icâzeti aldığı İsmâil ez-Zebîhî es-Safâiyî'den Kâdiriyye hilâfeti de aldığı zikredilir. Babası Elif Efendi'nin Meclis-i Meşâyih reisliği ni yürüttüğü yaşlılık yıllarında *Meşnevî* derslerinden sonra haremce çekilip âyinin idaresini oğlu Zâhir Efendi'ye bıraktığı belirtilir. Elif Efendi, Meclis-i Meşâyih reisi iken Koska'daki Abdüsselâm Tekkesi meşihatını elinde bulunduran Kovacızâde'lerden birtakım suistimalleri görüldüğü için şeyhliği alarak oğlu Zâhir Efendi'ye verdi. Ancak tekke bakımsız ve yıkık olduğundan Zâhir Efendi Sütlüce'deki tekke de ikamet etmeye devam edip pazartesi günleri âyin icrâsı, hadis ve şemâil-i şerif dersi için oraya gidip geldi. Harap olmuş binayı yaptırarak buraya eski itibarını kazandıran Zâhir Efendi bu tekkenin son postnişinidir.

Yusuf Zâhir Efendi aynı zamanda 1902 yılından itibaren çeşitli medrese ve mekteplerde müderrislik ve muallimlik yaptı, bir ara ilmiye maaşı aldı. 1925'te tekke ve zâviyelerin kapatılmasından sonra 7 Ekim 1926'da Üsküdar Hacı Selim Ağa Kütüphanesi hâfızkütüplüğüne tayin edildi. Soyadı Kanunu çıkınca Hasircioğlu soyadını aldı. 1948'de yaş haddinden emekliye ayrılınca kadar Süleymaniye, Ayasofya ve Râgıb Paşa kütüphanelerinde müdürlük yaptı. Emekliliğinin ardından 6 Ekim 1955 tarihine kadar Başbakanlık Arşiv Umum Müdürlüğü'nde eski metinler uzmanı olarak çalıştı. 9 Mayıs 1956 tarihinde vefat eden Yusuf Zâhir Efendi'nin cenazesi, damadı tarihçi ve yazar Midhat Sertoğlu'nun girişimleri sonucu çıkarılan Bakanlar Kurulu kararıyla doğduğu ve hayatını geçirdiği Hasîrîzâde Dergâhı ile Mahmud Ağa Camii arasındaki hazîreye defnedildi.

Yusuf
Zâhir
Efendi